

Huumeministeri

Epäkiitollisimpia tehtäviä peruspalveluministerillä oli toimia huume politiikasta vastaavana ministerinä. Epäkiitollinen se oli toisaalta siksi, ettei minulla ollut alaan ennen ministerikauttani sanottavaa kiinnostusta eikä siten juurikaan osaamista, mutta myös siksi, että ilmapiiri huume kysymysten osalta oli niin tulehtunut, että tehtävän menestyksellinen ja älyllisesti rehellinen hoitaminen oli ylivoimaista. Toisaalta huumeongelma oli pahentunut ja syventynyt nopeasti, joten vastuuta asiasta ei voinut vältellä. Ongelmana oli myös, että vastuu oli hajautunut laajalle.

Suomalaisen huume politiikan sopassa on monta ministeritason kokkia. Sisäministeri on vastuussa huume poliisin toiminnasta ja esimerkiksi sallituista tutkintakeinoista, kuten valeostoista tai salakuuntelusta; valtiovarainministeriön alaisuudessa on tullilaitos, jolla on oma osuutensa huume kaupan valvonnassa; oikeusministeri esittelee kysymykset siitä, millaisia rangaistuksia huumeiden myynnistä ja ostamisesta seuraa; opetusministeri vastaa omalta osaltaan huume valistuksesta kouluissa ja nuorisotoimessa ja peruspalveluministeri osasta valistusta sekä huumeriippuvaisten hoidosta. Kysymys huume testeistä työpaikoilla kuuluu paitsi peruspalveluministerille myös työministerille, oppilaitosten osalta taas osittain myös opetusministerille. Tätä kokonaisuutta koordinoi peruspalveluministerin johtama huume ministerien ryhmä.

Suomi ja Ruotsi omilla linjoillaan

Suomalainen ja ruotsalainen huume politiikka poikkeavat muiden EU-maiden politiikasta olennaisesti. Suomessa pyritään yleisesti kokonaan huumeettomaan yhteiskuntaan, kun muualla lähdetään siitä, ettei huumeista päästä kokonaan eroon, ja pyritään minimoimaan haitat. Selvimmin ero näkyy suhtautumisessa kannabistuotteisiin. Suomi, Ruotsi ja Kreikka ovat ainoat Euroopan maat, jotka tosiasiallisesti rankaisevat kannabiksen käytöstä. Muualla kannabiksen käyttöä ja pienimuotoista kauppaa katsotaan läpi sormien. Espanjalainen huume poliisi selitti asian minulle niin, että he pyrkivät estämään kannabiskaupan luisumisen ammattirikollisille ja kovien huumeiden kauppaajille, eivätkä he siksi käräytä amatöörejä jos näiden toiminta pysyy riittävän pienimuotoisena. Myös mahdollisuudesta kannabiksen laillistamiseen on puhuttu ministerikokouksissa kiihköttömään sävyyn, joskin tämän ajatuksen kannattajat ovat vähemmistössä.

Suomalainen huume keskustelu on mustavalkoista hyvän ja pahan vastakkainasettelua. Muualla sitä sävyttää pyrkimys olla vähintään yhtä ovela kuin vastapuoli. Huume kauppiaat ovat ovelia ja häikäilemättömiä rikollisia. On katsottava, etteivät toimet, joiden kuvitellaan vaikuttavan huumeiden käyttöä vastaan, vaikutakin rikollisten eduksi.

Suomen ehdottomalle kieltolinjalle on toki perusteensa. Huumeiden käyttö on Suomessa edelleen muihin maihin verrattuna vähäistä. Siksi meillä huumeeton yhteiskunta on realistisempi ajatus kuin siellä, missä huumeiden kokeilu- ja viihdekäyttö on juurtunut syvälle yhteiskuntaan. Vaikka ehdottomalla kieltolinjalla ei Suomesta saadakaan huumeetonta maata, käytön kriminalisoinnilla huumeiden

käyttäjät ajatellaan voitavan eristää omaksi alakulttuurikseen, kun muissa maissa nuorison enemmistö on vähintäänkin kokeillut huumeita.

Ongelman kansainvälistyvässä maailmassa muodostaa kuitenkin se, että meidän politiikkamme on niin erilaista kuin muiden. Pelkään, että tästä koituu vielä vaikeuksia, kun nuorisomme tutustuu yhä tiiviimmin muiden maiden nuorisoon ja näiden tapoihin.

Nykytilanteemme nurjiin puoliin kuuluu, että vaikka Suomessa käytetään huumeita selvästi vähemmän kuin muualla, huumeiden haitat ovat meillä käyttöön nähden suuria, kun haittoja mitataan huumekuolemilla tai terveystahitoilla.

Vaikka Suomen huume politiikka on erilaista kuin muiden EU-maiden, aivan niin yksioikoista se ei ole kuin Ruotsin huume politiikka. Teimme Suomessa Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana kompromissin kieltolinjan ja haittojen ehkäisylinjan välillä. Nyt edetään molempia raiteita pitkin. Huume poliisi sai lisää valtuuksia huumerikollisten jäljittämiseen, ja hoitolinja alkoi jakaa puhtaita neuloja ja ruiskuja hepatiitin ja AIDSin torjumiseksi samalla kun hoitopaikkoja huumeriippuvaisille pyrittiin lisäämään. Tässä jälkimmäisessä suhteessa olemme Ruotsia edellä.

Korviini jäi kaikumaan espanjalaisen huume poliisin varoitus, ettei kannabiskauppaa pidä ajaa ammattirikollisten syliin. Näin juuri meillä on tehty. Kun myös mietoihin huumeisiin suhtaudutaan samalla ankaruudella kuin vahvoihin ja kun huume poliisin onnistumista mitataan selvitettyjen rikosten määrällä, amatööri on saatu pois huume kaupasta. Osa nuorista ei pidä kannabiksen käyttöä mitenkään tuomittavana. Tälle asenteelle emme voi oikein mitään, koska moni EU-kumppaneistamme noudattaa tätä periaatetta.

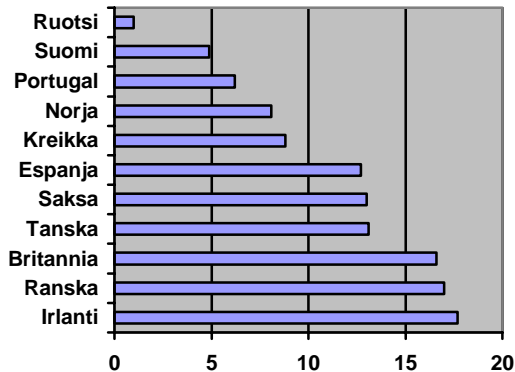
Viimeistelen tätä lukua hotellihuoneessani Haagissa, jossa eduskunnan työ- ja tasa-arvoasiain valiokunta on tutustumassa Alankomaiden työllisyyspolitiikkaan. Sadan metrin säteellä hotellistamme on peräti kaksi coffee-shopia, joissa kannabissätkän saa kahdella ja puolella eurolla. Tämä käytäntö on ollut vallalla pari vuosikymmentä. Lasi viiniä maksaa viereisessä ravintolassa neljä euroa. Kaupungilla kävellessä kannabiksen imelä haju tulee vastaan tavan takaa. Olin yllättynyt, että coffee-shopit eivät olekaan vain amsterdamilaisia turistipyödyksiä vaan kannabis on levinnyt kaikkialle Hollantiin. Uusi oikeistohallitus lupasi kiristää Hollannin kannabispolitiikkaa ja ryhtyikin heti riukskoihin toimiin. Coffee-shopeja ei enää saa perustaa aivan koulujen välittömään läheisyyteen.

Belgia ja Britannia ovat vast’ikkään liittyneet samaan sallivaan joukkoon, eivät tosin aivan yhtä avoimesti.

Kannabiksen on sanottu olevan portti vahvempiin huumeisiin. Sitä se on ainakin silloin, kun kannabista saa vain huumeiden sekatavarakaupoista, joissa on tarjolla vähän kaikkea. Turun heroini ongelman kerrotaan syntyneen siten, että huume kauppiaat myivät ensin nuorille hasista. Sitten hasis yllättäen ”loppui”, mutta tarjolla oli poltettavaa heroiniä. Sen he uskottelivat olevan yhtä vaaratonta kuin hasiksen, kun sitä poltetaankin samalla tavalla. Tätä valetta ei ainakaan vaikeuttanut se, että koulujen huume valistus on usein kovin mustavalkoista ja niputtaa kaikki huumeet yhteen.

Porttiteoriasta – siitä, että miedommat huumeet johtavat vahvempien huumeiden käyttöön – on väitely pitkään. Yksi portti ainakin todella löytyy tilastoista: tupakka. Sellaista huumeiden käyttäjää on vaikea löytää, joka ei myös tupakoisi. Jos lapsenne ei polta tupakkaa, voitte olla kohtalaisen luottavaisia sen suhteen, ettei hän myöskään käytä huumeita. Sinänsä lienee totta, että ne, joilla on taipumus käyttää yhtä päihdettä, ovat alttiimpia käyttämään toistakin, jos vain joku tulee tarjoamaan.

Kannabista vuoden aikana käyttäneet

Älyllinen keskustelu mahdotonta

Tulin siis huumeministeriksi pystymetsästä. Toki laajaan hallinnonalaani kuului muitakin asioita, jotka olivat minulle verrattain uusia. Niihin tutustuin keskustelemalla asiantuntijoiden kanssa. Se oli paljon tehokkaampaa ja nopeampaa kuin paksujen paperinmakuisten mietintöjen lukeminen. Ministerin etuoikeuksiin kuuluu saada keskustella kenen kanssa vain haluaa.

Huumekysymyksessä tämä ei toiminut. Asia oli aivan liian latautunut. Monen asiantuntijan kanssa keskustelinkin ja sain mielestäni hyvän kokonaiskuvan asiasta, mutta julkiseen keskusteluun näitä näkemyksiä ei voinut tuoda. Vakava huumeongelma on Suomessa nuori, ja suomalainen huume politiikka etsii vielä muotoaan, mutta miten sitä voitaisiin muotoilla, kun asiasta ei voi käydä keskustelua? Vain mustavalkoiset mielipiteet ovat sallittuja. Joka yrittää yhtään tuoda sävyjä ja syvyyttä keskusteluun, leimataan huumeiden suosijaksi, ja jopa vihjataan, että ties vaikka itsekin käyttäisi.

Kerran eduskunnan kyselytunnilla jouduin vastaamaan työpaikkojen huume testejä koskeviin kysymyksiin. Esko Helle, joka oli pitkään päihde- ja raittiusasiain neuvoston arvostettu puheenjohtaja, halusi ilmeisesti tuoda keskusteluun suhteellisuudentajua ja kysyi minulta, kumpi on työpaikoilla suurempi ongelma, huumeet vai alkoholi. Tällaiseen tietovisakysymykseen ei ole kuin yksi vastaus, jonka kysyjä varmaan itsekin tiesi. Alkoholi ongelmaisista on työpaikoilla kymmeniä kertoja enemmän kuin huumeongelmaisia. Alkoholi on työpaikoilla isompi ongelma, mittaa asiaa millä mittarilla hyvänsä. Kun sanoin tämän kaikkien tietämän tosiasian ääneen, sain kuulla, ettei ministeri saisi käyttää tuollaisia huumeongelmaa vähätteleviä puheenvuoroja.

Huumeministerikokoukset

EU:n terveysministerit järjestivät kesäkuussa 2001 kokouksen alkoholista, tupakasta ja huumeista. Minut yllätti osallistujien jyrkän kielteinen suhtautuminen alkoholiin ja etenkin tupakkaan sekä yllättävän salliva suhtautuminen kannabikseen. Erityisen mielenkiintoinen oli lounaskeskustelu¹, johon oli kutsuttu myös hakijamaiden edustajat. Keskustelu oli kuin eri maailmasta verrattuna siihen, miten huumeekysymystä käsitellään Suomessa.

Hollanti puolusti tiukasti omaa liberaalia linjaansa ja väitti, etteivät nuoret enää sorru vahvoihin huumeisiin kuten heroiniin. Heroiinin käyttäjiä maassa on, mutta nämä ovat jo nelikymppisiä. Heroiinille on onnistuttu luomaan luuseri-mömmön leima, joka pitää nuoret erossa tästä aineesta. Tilastojen mukaan väkimäärältään neljä kertaa suuremmassa Hollannissa on lukumääräisesti vähemmän huumekuolemia kuin pienessä Suomessa, jossa huumeita käytetään vähän. Varoittaisin kyllä tällaisista tilastoista. Eri maissa on niin kovin erilaisia tilastokäytäntöjä. Pelkkiä hurraa-huutoja Hollannin puheenvuoro ei herättänyt vaan varsin kiperiäkin kysymyksiä esitettiin.

Eräs ministeri sanoi, että se, että sallimme Euroopassa niin vaarallisen aineen kuin alkoholi ja kiellämme niin vaarattoman aineen kuin kannabis, johtuu tietysti vain maatalouspolitiikasta. ”Tupakka tappaa puoli miljoonaa eurooppalaista vuodessa ja alkoholikin satoja tuhansia, mutta oletteko kuulleet, että joku olisi kuollut kannabikseen?” Hän sai puheenvuorostaan paljon kriittistä palautetta. Moni kysyi, tietääkö ministeri ketään, joka olisi aloittanut suoraan heroininilla käyttämättä ensin kannabista. Suomesta kyllä heitäkin olisi löytynyt.

Ymmärtääkseni väite, ettei kukaan olisi kuollut kannabikseen, on silkkää roskaa. Kukaan ei varmaankaan ole kuollut kannabiksen yliannostukseen, mutta ei myöskään nikotiinin yliannostukseen. Tupakka tappaa keuhkosityövän kautta; miksi kannabissätkän polttamisesta ilman filttiä ei saisi keuhkosityöpää? Yleensäkin päihteet tappavat välillisesti.

Erään hakijamaan ministeri sanoi, että poliisitoimet huumeiden tarjonnan rajoittamiseksi vain lisäävät huumeakauppioiden voittoja ja koventavat rikollisuutta mutta eivät vähennä huumeiden käyttöä. Jos huumeiden käyttöä halutaan vähentää, täytyy puuttua kysyntään, saada ihmiset olemaan haluamatta huumeita. Se oli pohdittu puheenvuoro, jota kannattaisi miettiä pitempäänkin.

Toisen hakijamaan ministeri taas sanoi, että heidän käsityksensä mukaan osalla ihmisistä vain on toivoton tarve päihtyä jostakin. Tämä selittää nimenomaan huumeiden ongelmakäyttöä, ei kokeilukäyttöä. Jos huumeita ei ole tarjolla, käytetään alkoholia, ja jos alkoholia ei ole tarjolla, käytetään liuottimia. Olisi hoidettava tätä ihmisten psyykkistä ongelmaa eikä pelkkää huumeongelmaa.

Tähän on näyttöä Suomestakin. Valtaosalla huumeiden ongelmakäyttäjistä on ollut psyykkisiä ongelmia jo ennen huumeiden käyttöä. Ongelmakäyttäjien ryhmä on rakenteeltaan kovin samanlainen kuin edellisten vuosikymmenien liimanhaistelijat.

¹ Lounas- ja päivälliskeskustelut ovat tilaisuuksia, joihin osallistuvat vain ministerit ilman virkamiehiä. Niissä on usein simultaanitulkkaus EU:n pääkielten välillä. Suomenkielellä ei pärjää. Arvokkaan näköiset ministerit syövät loisteliaan hyvää ruokaa luurit korvillaan. Keskustelut ovat luottamuksellisia, joten minäkin referoin niitä vain pintapuolisesti.

Mikä estää järkevän pohtimisen?

En todellakaan pidä huumeista ja vielä vähemmän täysin häikäilemättömistä huumekauppiaista, mutta en ymmärrä mikä huumeongelmassa on niin mystistä ja pelottavaa, ettei siitä voi käydä asiallista keskustelua.

Suomessa on noin 15 000 huumeiden ongelmakäyttäjää, ja heistä yksi prosentti, noin 150, kuolee vuosittain. Ne kuolemat ovat kaikki liikaa. Mutta miksi samanaikaisesti suhtaudutaan niin kevyesti alkoholiongelman nopeaan pahenemiseen? Alkoholien suurkuluttajia on noin 300 000. Alkoholiin kuolee vuodessa 2 500 – 3 000 ja tupakkaan 6 000 henkeä. Tämän hetken tupakoijista puolet tulee kuolemaan tupakan takia. Pelkän alkoholituomisten vapautumisen vuoden 2004 alussa arvioidaan lisäävän alkoholikuolemia 300 – 600:lla, eikä sen estämiseksi panna tikkua ristiin. Viime vuosina alkoholikysymys on vaikeutunut nopeasti, mutta se ei näytä kiinnostavan ketään.

Kun kysyin tätä eräältä kansanedustajalta, hän sanoi, että alkoholiin ei jää koukkuun. Kannattaisi käydä alkoholiparantolassa katsomassa ennen kuin tulee väittämään, ettei alkoholi aiheuta riippuvuutta.

Noista viidestätoistatuhannesta huumekoukkuun joutuneesta on todella syytä kantaa huolta, mutta miksi niin vähän aikanaan kiinnitettiin huomiota liimanhaistajiin, jotka tuhosivat aivonsa nopeasti?

Yksi rationaalinen vastaus on, että liimanhaistelijat ostivat liimansa omilla rahoillaan. He eivät ryöstäneet mummoja saadakseen ostaa päivän liima-annoksen. Pääkaupunkiseudun omaisuusrikoksista valtaosa kirjautuu tänään huumeongelman tiliin. Erään laskelman mukaan yksi heroiniriippuvainen maksaa yhteiskunnalle 1,5 miljoonaa euroa vuosittain. Hinta koostuu pääasiassa omaisuusrikoksista, joilla hän rahoittaa huumeensa.

Huumeongelmaiset nuoret tulevat pääosin vaikeista sosiaalisista oloista. Julkisuudesta voisi saada aivan toisenlaisen kuvan, kun keskiluokkaiset, lapsensa heroinin yliannostukseen menettäneet vanhemmat tilittävät tuskaansa julkisuudessa. Kuva on väärä, sillä suurin osa huumeiden ongelmakäyttäjistä tulee vaikeista oloista, eikä heillä aina ole vanhempia kertomassa lapsensa kohtalosta.

Mitä järkeä on myydä huumeita köyhien perheiden lapsille? Miten heiltä saa rahaa nyhdetyksi? Olemme tekemisissä häikäilemättömien, monialarikollisten kanssa, jotka kurottavat pidemmälle. Köyhien perheiden syrjäytyvät lapset värvätään huumevelkojen avulla rikollisliigoihin. Tyhmempikin ymmärtää, ettei huumevelkoja ole terveellistä jättää maksamaatta. Elokuun lopulla 2002 meidänkin vinttiimme murtauduttiin. Vuotta aikaisemmin teini-ikäiset huumehörhöt pahoinpitelivät Katajanokalla vanhuksia sairaalakuntoon pikkurahojen toivossa.

Ehkä huumeongelmassa kauhistuttavinta on, että jotkut tekevät pahaa tahallaan. Autopommin tappama viaton ohikulkija tuntuu paljon järkyttävämmältä tapaukselta kuin yhtä viaton vastaantulija, joka kuoli auton suistuttua tieltä liukkaalla kelillä. Lievät ylinopeudet aiheuttavat enemmän kuolemia kuin murhat, mutta eduskunnassakin kuulee mielipiteitä, ettei ylinopeuksiin nyt pitäisi niin tiukkapipoisesti suhtautua. On ikävää, että liimanhaistelijat tuhoavat aivonsa, mutta se on kuitenkin meistä vähemmän järkyttävä asia kuin jos joku usuttaisi heidät siihen tahallaan.

The Economist – lehti, jota harvemmin on syytetty hippihenkisistä mielipiteistä – esitti tähän loogisen kysymyksen: jos huumeongelman pahin puoli on siihen liittyvä rikollisuus, eikö silloin kannattaisi laillistaa huumeet? Huumerikollisuus on niin

valtava bisnes – joidenkin arvioiden mukaan 6 prosenttia koko maailman kansantuloista. Tällä liikevaihdolla lahjoo keskeiset viranomaiset helposti. Niin suuret taloudelliset edut ovat kyseessä ja niin häikäilemättömät saalistajat niitä tavoittelemassa, että virallinen yhteiskunta on tämän paineen alla avuton.

The Economist –lehti on useamman kerran kysynyt pääkirjoitussivullaan, eikö olisi järkevämpää laillistaa huumeet ja verottaa niitä kuten Pohjoismaat verottavat alkoholia sen sijaan, että tämä valtava rahasumma annetaan ammattirikollisille. Tällekin ajattelulle löytyy kannatusta Euroopan terveysministerien keskuudessa. Toisaalta – vaikka The Economistin argumentti on kylmästi ajatellen looginen, kyllä minunkin olisi vaikea hyväksyä, että Alkosta myytäisiin heroiinia nuorelle sirkeäsilmäiselle opiskelijalle.

The Economist -lehden esiin nostama kysymys voi olla älyllisesti haastava, mutta ei sillä Suomessa kannata paljon päätään vaivata. Suomen ei ole mitään syytä lähteä maailman huume politiikan linjaa heiluttamaan. Meidän kannattaa päinvastoin puhtaan itsekkäistä syistä olla vähän vanhoillisempia kuin muut. Mutta toisaalta on ymmärrettävä, että me emme ole maailmassa yksin. Muut maat ovat juuri nyt etenemässä kovin toiseen suuntaan kuin me. Jos muut maat lieventävät suhtautumistaan ”kevyisiin” huumeisiin, se on otettava meilläkin huomioon, olimmepa asiasta mitä mieltä hyvänsä.

Meidän kyllä kannattaisi pyrkiä siihen, että kannabiksen markkinat eriytettäisiin kovien huumeiden markkinoista, mutta ei vapauttamalla kannabista monen muun maan tapaan vaan erilaistamalla rangaistusasteikot. Selvästi korkeammat rangaistukset sille, joka myy heroiinia tai amfetamiinia, ja lievemmät sille, joka pysyy kannabiksessa.

Kannabis vai alkoholi?

Kannabisyhdistyksen ihmiset tivasivat minulta monta kertaa, kumpaa pidän vaarallisempana päihtenä, kannabista vai alkoholia. Kysymys on väärin asetettu. Pitäisi kysyä, onko alkoholi epäterveellisempää yksinään kuin kannabiksen kanssa, sillä emmehän ilmeisestikään ole vaihtamassa alkoholia kannabikseen vaan saamassa kannabiksen alkoholin rinnalle. Useimmat suomalaisetkin kannabiksen käyttäjät ovat sekakäyttäjiä, ja kun käyttää kahta päihdettä, saa molempien haitat. Viimeaikaiset tiedot kannabiksen aiheuttamista pysyvistä muutoksista aivoissa ovat myös muuttaneet käsityksiä kannabiksen haitattomuudesta.

Kysymys eri päihteen haitallisuudesta on myös kulttuurisidonnainen asia. En tiedä yhtään kulttuuria, jossa ei olisi käytetty mitään päihteitä. Maailmassa on ollut neljä suurta päihdekulttuuria: Euroopan alkoholi, Etelä-Amerikan kokaiini, arabimaiden kannabis ja Kiinan oopium. Kaikki nämä ovat alkuperäisessä ympäristössään pysyneet jollakin tavoin hallinnassa, mutta kun ne on viety muualle, ne ovat aiheuttaneet kauheuksia: alkoholi intiaaneille (tai suomalaisille), oopium eurooppalaisille, kokaiini pohjoisamerikkalaisille.

Alkoholi on keskivahva huume, joka aiheuttaa voimakkaan riippuvuuden ja tuottaa liikaa käytettynä vakavia terveyshaittoja, mutta se on sisällä kulttuurissamme, emmekä saa sitä ulos.

Uuden päihteen tuominen alkoholin rinnalle ei tekisi maailmaa paremmaksi. Toisaalta jos muu Eurooppa laillistaa kannabiksen, mekin joudumme sen tekemään. Emmehän me onnistuneet kieltämään alkoholiakaan, kun muu maailma ei seurannut esimerkkiämme.

Kahden raiteen kompromissi

Suomen huume politiikassa kuljetaan kaksilla raiteilla. Ensimmäinen on kurin raide. Tähdätään tiukkaan valvontaan ja koviin rangaistuksiin; ei vain myynnistä vaan myös huumeiden käytöstä rangaistaan.

Toinen raide on haittojen minimoimisen raide. Pyritään vähentämään huumeista aiheutuvia haittoja silloin, kun huumeiden käyttöä ei pystytä estämään. Se sisältää esimerkiksi huumeriippuvuuden hoitoa, puhtaiden neulojen vaihtoa, valistusta, ambulanssinkuljettajien kouluttamista elvyttämään yliannostuksen saaneita heroiinin käyttäjiä. Se voisi sisältää myös, että varoitetaan huumeiden käyttäjiä, jos havaitaan, että liikkeellä on tavallista vahvempaa tai epäpuhtauksien vuoksi normaalia vaarallisempaa huumetta.

Huumepoliisi pyysi ja sai varsin laajat valtuudet käyttää aiemmin kiellettyjä tutkintakeinoja huumerikosten selvittämiseen: salakuuntelua, valeostoja ja muuta sen sellaista. Tämä herätti myös vastustusta, koska pelättiin näiden keinojen leviävän väärään käyttöön; voidaanhan ketä tahansa epäillä tarvittaessa huumerikoksesta jos salakuunteluun on muuten haluja.

Itse olin valmis nämä keinot hyväksymään, vaikka niihin sisältyi ihmisoikeusriskejä. Poliisin huumevalvonnassa on ollut se rakenteellinen ongelma, että haaviin on jäänyt vain katutason pikkukaloja – yleensä itsekin alun perin huume kaupan uhreja – kun taas isot kalat ovat pysyneet piilossa. Näitä pikkukaloja isoilla huume kauppiailla on varaa uhrata vaikka kuinka paljon. Paremmilla tutkimusmenetelmillä voidaan saada kiinni koko liiga, kuten on tapahtunutkin.

Omalla vastuullani oli se toinen raide: huume hoitojen järjestäminen ja terveyshaittojen ehkäisy. Päätin keskittyä kahteen ja vain kahteen asiaan: ruiskujen ja neulojen vaihto-ohjelmiin sekä korvaushoitoon.

Ruiskujen ja neulojen vaihto-ohjelmat ovat kangerrelleet, koska päättäjät eivät ole oikein tienneet miten suhtautua. Jos kerran huumeiden käyttö on kiellettyä, miten voidaan antaa ruiskuja, joita on tarkoitus käyttää tähän laittomaan toimintaan?

Kysymys on kansanterveydestä. Jos piikkihuumeiden käyttäjät käyttävät yhteisiä neuloja, heitä uhkaa sekä hepatiittitartunta että HIV-infektio. Valtaosalla piikkihuumeiden käyttäjistä tämä kalliisti hoidettava C-hepatiitti jo on. Uusista HIV-infektioista puolet johtuu huumeiden käytöstä. Yksi HIV-potilas aiheuttaa loppuelämänsä aikana yhteiskunnalle keskimäärin yli 150 000 euron laskun. Puhtaiden neulojen jakaminen loppujen lopuksi säästää kuntien rahaa.

Suomi on säästynyt kiitettävän hyvin HIV-epidemiaalta. Sairastuneita on ollut alle sata vuosittain – se on paljon, mutta selvästi vähemmän kuin monessa muussa maassa. Tämä tuntuu yllättävältä, sillä muiden sukupuolitautilien yleisyys kertoo, ettei Suomessa kovin varovaisia olla. Jokainen, joka on hankkinut itselleen klamydian, olisi voinut saada myös HIV:in

Huumepiikittäjien keskuudessa muodostunut epidemia kaksinkertaisti uusien HIV-tapausten määrän Suomessa. Samanaikaisesti Virossa HIV-infektioiden vuosittainen määrä nousi noin kymmenestä lähes kahteen tuhanteen eikä epidemian laantumisesta ole viitteitä. Sielläkin on kyse lähinnä huumeiden käyttäjistä.

On olemassa suuri riski, että aivan uuden mittaluokan HIV-epidemia puhkeaa Suomessa. Nuoret huumeiden käyttäjät ovat sukupuolisesti aktiivisessa iässä. Moni heistä ansaitsee huumerahoja prostituutiolla niin Suomessa kuin Virossakin. Tallinnan bordelleissa työskentelevistä joka toinen on piikkihuumeiden käyttäjä. Rohkeat suomalaiset maksavat ylimääräistä, ettei tarvitse käyttää kondomia.

Meidän on saatava HIV-epidemia pysähtymään piikkihuumeiden käyttäjien keskuudessa. En kerta kaikkiaan ymmärrä niitä kansanedustajia, jotka mieluummin valitsevat riskin HIV:in leviämisestä koko väestöön kuin sallivat neulojen vaihdon. On rikos, että ruiskussa on huumetta, mutta ei ole rikos, että neula on puhdas. Eikä neulojen vaihto edistä huumeiden käyttöä. Jos joku on onnistunut hankkimaan heroiinintuskaansa päivän annoksen, ei hän heitä sitä roskiin vain siksi ettei ole saanut puhdasta neulaa. Sitä paitsi leikki-ikäisen tytön isänä minusta on parempi, että käytetyt neulat palautetaan vaihtopisteisiin kuin että ne jätetään lasten leikkipuistoihin.

AIDS ei tartu puistoista

On todellakin raivostuttavaa, että huumeruiskuja löytyy jopa lasten leikkipuistoista. Vaara on kuitenkin lähinnä siinä, että teräviin neuloihin voi satuttaa itsensä HIV-tartunnan saaminen noista neuloista ei ole täysin mahdotonta, mutta erittäin epätodennäköistä se kyllä on. Kukaan ei ole Suomessa saanut tartuntaa tällä tavalla. Ruiskun olisi oltava aivan tuore, jotta tartuntariski voisi olla olemassa, sillä kehon ulkopuolella HI-virus ei elä pitkään. Eivätkä ne virukset yleensä siinä neulan ulkopinnalla ole. Virukset välittyvät huumeiden käyttäjiltä toisille sen takia, että huumetta piikitettäessä ensin ruiskun sisään päästetään jonkin verran verta ja näin verellä laimennettu huumeliuos työnnetään sitten taas suoneen. Näin ei käy, jos vahingossa pistää tai raapaisee itseään puistoon jätetyllä neulalla. Inhottavia puistoista löytyvät huumeruiskut silti ovat.

Kaikesta vastustuksesta huolimatta neulojen vaihto toimii monilla paikkakunnilla. Tämä on jo vaikuttanut. Hepatiittitartunnat ovat vähentyneet ja uusia HIV-infektioita on ilmaantunut aiempaa vähemmän – vaikka virusta olisi Suomenlahden toisella puolella tarjolla yllin kyllin.

Korvaushoito

Korvaushoidolla tarkoitetaan huumeriippuvaisille annettavaa lääkettä, eräänlaista korvaavaa huumetta. Toistaiseksi korvaushoitoa on tarjolla vain heroiiniin tai muihin opiaatteihin koukkuun jääneille. Pitkään on käytetty metadonia, mutta viime aikoina on alettu käyttää sen rinnalla buprenorfiinia, jota myydään tuotenimillä Temgesic ja Subutex. Oikein käytettynä lääke poistaa vieroitusoireet, mutta ei synnytä huumaavaa onnen tunnetta, euforiaa. Heroinisti pystyy jättämään heroiinin kokonaan pois, käymään normaalisti töissä ja viettämään normaalia perhe-elämää. Läkettä on aikana otettava joka päivä, tai elämä muuttuu helvetilliseksi. Osa pääsee aineesta eroon annosta pikkuhiljaa pienentämällä, toiset joutuvat olemaan korvaushoidossa koko elämänsä.

Valitettavasti buprenorfiinia on opittu myös piikittämään, ja silloin se muuttuu lääkkeestä huumeeksi. Piikittämällä saa aikaan euforian. Niinpä jotkut ovat jopa aloittaneet piikkihuumeiden käytön buprenorfiinilla.² Toisaalta piikittämiseen voi

² En kertakaikkiaan pysty ymmärtämään, ettei nykyaikainen huippuosaava lääketiede löydä halutessaan ratkaisua tähän ongelmaan. Eikö lääkettä voida laittaa muotoon, jota ei voi piikittää? Eräissä Latinalaisen Amerikan maissa terveysviranomaiset antavat kokaiiniriippuvaisille AIDS-potilaille kokaiinia, jotteivät he levittäisi tautiaan muiden huumeiden käyttäjien keskuuteen. Kokaiini annetaan siirappiin imeytettynä. Sitä on vaikea piikittää.

houkutella sekin, että lääkettä on liian vähän tai se on liian kallista. Piikitettynä päiväannos vieroitusoireiden kurissapitämiseksi voidaan näet pudottaa kolmannekseen. Kun buprenorfiinia jaetaan julkisen terveydenhoidon piirissä, piikittäminen estetään sillä, että potilaan on imeskeltävä lääke hoitajan läsnäollessa.

Huumeriippuvuuden hoitaminen huumeella ei ole Suomessa uutta. Sodan seurauksena Suomessa oli tuhansia heroiinista riippuvaisia sotilaita. Suurin osa oli haavoittuneita, joita oli hoidettu kenttäsairaaloissa ronskilla kipulääkityksellä. Oli myös niitä, jotka olivat jääneet koukkuun yskänlääkkeestä. Sotilaille oli vaarallisia vartiotehtäviä varten annettu yskänlääkettä, jonka tärkein vaikuttava aine oli heroini. Näitä ilman omaa syytään heroinikoukkuun joutuneita hoidettiin vuosikautia antamalla heille heroinia. Tähän verrattuna nykyinen korvaushoito on paljon lievempi vaihtoehto.

Korvaushoidon oikeutuksesta on Suomessa keskusteltu kiivaasti. Sitä pidettiin antautumisena huumeriippuvuuden edessä. Sanottiin, että näin luovutaan tavoittelemasta täydellistä raitistumista. Lääkkeettömän hoidon kannattajat pitivät ja pitävät edelleenkin korvaushoitoa antavia luopioina.

Tutustuin Kuulin ensimmäisen kerran korvaushoitoon Sosiaali- ja terveysvaliokunnan vieraillessa Barcelonassa. Alueella on yli satatuhatta heroinistia. Aiemmin Barcelonan keskusta oli vaarallinen alue, jota turisteja ryöstelevät heroinistit terrorisoivat. Barcelonassa aloitettiin laaja metadonihjelma, minkä seurauksena keskusta rauhoittui. Minulle jäi tästä esityksestä vaikutelma, että metadonihjelman motivaatio oli taloudellinen: halu rauhoittaa keskusta, jotta turistit voisivat turvallisesti tuhlata rahojaan.

Buprenorfiinin toi Suomeen Pentti Karvonen. Hän joutui pian hakauksiin viranomaisten kanssa ja menetti lääkärinoikeutensa. Monelle heroiniiriippuvaiselle hän oli kuitenkin vapahtaja.

Tutustuin tarkemmin korvaushoidon lääketieteellisiin perusteisiin vuonna 1999 Suomen akatemian ja Duodecim-seuran järjestämässä konsensuskokouksessa, jonka aiheena oli huumeriippuvuuden hoito. Tuo kokous päättyi nimensä mukaisesti yksimielisyyteen siitä, että korvaushoitojen hyödyllisyydestä on olemassa vahva tieteellinen näyttö ja että Suomessa tulisi korvaushoitoja laajentaa. Varmaankin minut oli kaapattu tuohon konsensuskokouksen paneeliin tulevana ministerinä, jonka vastuulla asian edistäminen tulisi olemaan.

Olin varsin vakuuttunut korvaushoidon järkevyydestä myös tuon Barcelonan esimerkin vuoksi. Vaikka korvaushoito ei edes olisi lääketieteellisesti perusteltua huumeriippuvaisen itsensä kannalta, se on sitä muun yhteiskunnan kannalta. Kuten sanottu, yksi heroiniiriippuvainen maksaa yhteiskunnalle keskimäärin 1,5 miljoonaa euroa vuodessa omaisuusrikosten muodossa. Eikä tässä kaikki. Moni hankkii huumerahansa huumeita myymällä. Se on kuin ketjukirjepeli. Kun hankkii muutaman asiakkaan lisää, saa omat huumeet ilmaiseksi. Huumekaupan isot kalat osaavat asiansa ja tietävät, miten pikkukaloista saa suurimman hyödyn. Korvaushoito katkaisee tämän ketjun ja ehkäisee sekä omaisuusrikoksia että estää huumeiden leviämistä.

Kenen kannattaa vastustaa korvaushoitoa? Tietysti huumekauppiaan. Ennen kuin uskoo kaikkia niitä kertomuksia, joita korvaushoidon haitoista levitetään, kannattaa tarkistaa, mistä nämä kaupunkitarinat ovat peräisin. Eräs huumeelääkäri kertoi minulle, että huumekauppiaas oli käskenyt hänen potilastaan vastoin totuutta väittämään, että on aloittanut huumeidenkäytön buprenorfiinilla.

Kun tulin ministeriksi, ilmoitin ensimmäisen viikon aikana, että konsensuskokouksen suositukset pannaan toimeen ja korvaushoitoihin aletaan suhtautua aiempaa myönteisemmin. Tästä eivät kaikki paikalla olleet tainneet pitää, mutta ministeriö on päällikkövirasto.

Asiaa koskeva asetusta tuli voimaan 1.7.2000. Vaikka korvaushoito nyt oli aiempaa selkeämmin hyväksyttyä hoitoa, se lähti varsin yskähdellen käyntiin. Hoito on kallista. Lääke maksaa vain noin 1 300 euroa vuodessa, mutta hoitoon liittyvä valvonta ja psykologinen tuki kymmenen kertaa enemmän. Moni huumeapotilas olisi valmis maksamaan hoidon vaikka itse, mutta tämä ei julkisissa sairaaloissa ole mahdollista. Asetusta liberalisoitiin edelleen keväällä 2002. Nyt hoito voidaan aloittaa myös yksityisessä hoitolaitoksessa. Allekirjoitin asetuksen viimeisenä työviikkonani tiistaina.

Näistä asetuksista sain paljon kiitosta ja paljon haukkuja. Lääkkeettömän hoidon kannattajat pitivät minua täytenä petturina, heroiinin käyttäjien äidit tulivat kiittämään vuolaasti. Eräs mies kirjoitti sisarenpoikansa puolesta ja toivoi tälle korvaushoitoa. Poika oli jonkin hairahduksen seurauksena pudonnut metadonihjelmasta ja nyt äitiparan kaikki rahat menevät siihen, että hän ostaa pojalleen heroiinia, koska ei saa mistään lääkettä eikä poika tule toimeen ilman. Huumenuorten äidit ovat joukko, joka ansaitsisi patsaan.

Karvonen vankilaan

Kuin kohtalon ivaa: juuri kirjoittaessani tätä mökillä uutiset kertovat, että korvaushoidon Suomeen tuonut Pentti Karvonen on saanut viisi vuotta ehdotonta vankeutta törkeästä huumarikoksesta.

Tuomioistuimen ratkaisuun en pysty ottamaan kantaa, eikä se minun asiani olekaan. Lakia Karvonen aivan varmasti on rikkonut. Hän alkoi jakaa buprenorfiinia heroiiniriippuvaisille vuosia ennen kuin käytäntö virallistui Suomessa. Tämä vei häneltä lääkäri-oikeudet. Lääkäri-oikeuksien menettämisen jälkeen Karvonen jatkoi toimintaansa. Buprenorfiinia voi ostaa Ranskassa reseptillä, ja sitä saa EU-säännösten nojalla tuoda kahden viikon annoksen Suomeen. Karvonen organisoii lääkkeen hankkimiseksi matkustusrenkaan. Reseptin kirjoittivat ranskalaiset lääkärit Karvosen suosituksen pohjalta. Jos hän olisi vain auttanut potilaita noutamaan lääkettä kunkin omaan käyttöön, tässä ei olisi ollut mitään vikaa, mutta hän otti hankitut lääkkeet klinikkansa ja myi niitä niillekin, joilla ei ollut rahaa tai aikaa matkustella yhtenään Pariisissa.

Karvosella oli parisataa potilasta, eikä kukaan pysty hoitamaan asianmukaisesti tuollaista potilasmäärää. ”Karvosen apteekin” välittämiä lääkkeitä päätyi sekä huumeenomaiseen käyttöön että ilmeisesti jonkin verran myös katukauppaan. Kun Karvonen lisäksi jatkoi toimintaansa saatuaan siitä jo ehdonalaista vankeutta, oikeus katsoi toiminnan viiden vuoden vankeusrangaistuksen arvoiseksi.

Kolikon toinen puoli on, että on monia entisiä heroiinin käyttäjiä, joille Karvosen lainvastainen toiminta on tuonut suuren avun. Karvosta toiset pitivät täytenä roistona, toiset suurena sankarina. Kukaan ei suhtautunut häneen neutraalisti. Minulla ei ole kykyä ottaa asiaan kantaa.

Olin kesäkuussa lasteni kanssa Linnanmäellä. Maailmanpyörään kävellessämme vastaan tuli nuori siististi pukeutunut isä herttaisen pikkutyön kanssa. Nuori mies pysäytti minut ja halusi kiittää siitä, että olen vapauttanut heroiiniriippuvaisten korvaushoitoa. Hän kertoi päässeensä kahden vuoden odotuksen jälkeen korvaushoito-ohjelmaan, joka on pelastanut sekä hänen että hänen lapsensa elämän. Kysyin, millä hän selvisi sen kaksi vuotta, heroiinillako kenties. Mies viittasi tyttärensä ja sanoi, ettei hän enää tietenkään ole voinut näissä oloissa heroiinia käyttää, mutta oli onnistunut pääsemään Karvosen asiakkaaksi noiksi kahdeksi vuodeksi

Kun korvaushoito oli asetuksella tullut sallituksi, otin yhteyttä puhelimitse Pentti Karvoseen ja kysyin, eikö hän voisi ”ottaa lusikkaa kauniiseen käteen”, sulkea tätä lainvastaista apteekkiaan – sen olemassaolosta viranomaiset olivat hyvin tietoisia – tulla töihin julkiselle sektorille huumelääkäriksi ja tuoda vanhat potilaansa mukanaan. Karvonen olisi suostunut, mutta suunnitelma kaatui siihen, ettei hänelle voitu saada lääkäriänoikeuksia takaisin. Jos näin olisi tapahtunut, monelta harmilta olisi välttytty.

Valoa tunnelin päässä?

Meillä on huumeiden osalta kuultu viime vuosina vain huonoja uutisia. Kaikki mittarit ovat osoittaneet tilanteen huononemista. Siksi kuvittelin, että eduskunta ilahtuisi, kun saatoin kertoa ensimmäisistä hyvistä uutisista pitkään aikaan: huumekuolemat ovat vähentyneet jyrkästi; huumeita kokeillaan nyt vähemmän kuin ennen; sekä HIV-tartunnat että hepatiittitartunnat ovat vähentyneet huumeiden käyttäjien keskuudessa siitä huolimatta, että erityisesti HI-virusta olisi lähialueilla saatavilla paljon; ja lisäksi huumeiden käyttäjät hakeutuvat entistä hanakammin hoitoon. Koska huumeiden käytön terveyshaitat kehittyvät ja ilmenevät ajan myötä, tilastoissa monien haittojen määrä todennäköisesti vielä kasvaa, vaikka uusien käyttäjien määrä vähenisikin. Tähän nähden tai tästä huolimatta uutiset olivat hyviä.

Sen sijaan, että olisivat kiittäneet onnistuneesta huumeepolitiikasta, monet pitivät iloisten uutisten kertomista osoituksena leväperäisestä suhtautumisesta huumeongelmaan – taas kerran. Jotkut kansat näyttävät tarvitsevan ulkoisen uhan ollakseen sisäisesti eheitä ja jotkut ihmiset näyttävät tarvitsevan huumeongelmaa vähän samanlaisesta syystä.

Huumepoliisi kertoi toisenlaisia lukuja: huumeiden salakuljetusyrietykset ja muut huumerikokset ovat lisääntyneet. Saattavat ollakin lisääntyneet, joskin huumerikosten määrän arvioiminen on vaikeata, kun varsinaisesti mitataan vain kiinni jääneitä. Poliisi kertoo huumeiden tarjonnan lisääntymisestä; minä kerroin kysynnän vähenemisestä. Ne ovat kaksi eri asiaa.

Jos huumeepoliisi on oikeassa siinä, että pyrkimyksessä vähentää huumeiden tarjontaa on epäonnistuttu, silloinhan tilanteen paraneminen on sen toisen raiteen, valistuksen ja haittojen torjunnan, ansiota.